evropský sociální fond v ČR — EVROPSKÁ UNIE — MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY — OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost — Jednota českých matematiků a fyziků

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JEHLAN 2

Popis aktivity

Výpočet průsečíku přímky a roviny v prostoru. Výpočet úhlu vektorů v prostoru.

Předpokládané znalosti

Směrový a normálový vektor, obecná rovnice roviny a parametrický tvar rovnice přímky v prostoru

Potřebné pomůcky

Kalkulátor, pracovní list pro žáka

Zadání

Je zadána rovnice roviny $\rho:\ x+2y-2z+5=0$, její bod $P[x;0;1]$ a bod $V[3;3;1]$.

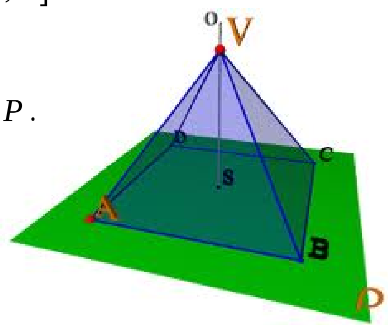

Úkoly:

1. Ověřte, zda bod V leží v rovině ρ a určete souřadnice bodu P.
2. Napište obecný a parametrický tvar rovnice roviny α, která je rovnoběžná s rovinou ρ a prochází bodem V.
3. Napište rovnici přímky o, která je kolmá k rovině ρ a prochází bodem V.
4. Určete souřadnice průsečíku S přímky o s rovinou ρ.
5. Vypočtěte povrch pravidelného čtyřbokého jehlanu $ABCDV$ s podstavou $ABCD$ v rovině ρ, je-li bod S středem čtvercové podstavy a bod P je středem hrany podstavy jehlanu.
6. Vypočtěte úhel roviny stěny jehlanu od roviny jeho podstavy.

Možný postup

1. Leží-li bod v dané rovině, musí jeho souřadnice vyhovovat rovnici této roviny:

$$V\in\rho \quad \Leftrightarrow \quad 1\cdot 3+2\cdot 3-2\cdot 1+5=0$$

$$12\neq 0 \quad \Rightarrow \quad V\notin\rho$$

Bod V **neleží** v rovině ρ.

$$P\in\rho \quad \Leftrightarrow \quad 1\cdot x_P+2\cdot 0-2\cdot 1+5=0$$

$$x_P=-3 \quad \Rightarrow \quad P[-3;0;1]\in\rho$$

Bod P **leží** v rovině ρ.

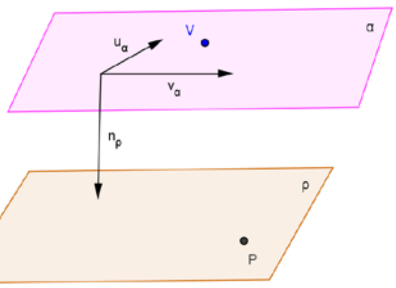

2. Obecný tvar rovnice roviny α:

$$\vec{n}_\rho=(1;2;-2)=\vec{n}_\alpha \quad \wedge \quad V[3;3;1]\in\alpha \quad \Rightarrow$$

$$\alpha:\ x+2y-2z-8=0$$

Parametrický tvar rovnice roviny α:

Hledáme libovolné dva směrové lineárně nezávislé vektory $\vec{u}$, $\vec{v}$ v prostoru, které jsou oba kolmé na normálový vektor roviny α.

Je-li $\vec{n}_\alpha = (1;2;-2)$, potom je např. $\vec{u}_\alpha = (2;1;2)$ a $\vec{v}_\alpha = (2;-1;0) \quad \wedge \quad \vec{u}_\alpha \neq k \cdot \vec{v}_\alpha$.

Zároveň platí: $\vec{u}_\alpha \times \vec{v}_\alpha = m \cdot \vec{n}_\alpha$, kde $k, m \in R$.

Můžeme tedy psát:
$$\alpha: \quad \begin{aligned} x &= 3 + 2w + 2q \\ y &= 3 + w - q \\ z &= 1 + 2w \end{aligned} \quad \text{, kde } w, q \in R.$$

3. Normálový vektor roviny ρ je směrovým vektorem hledané přímky o.

$$\vec{n}_\rho = (1;2;-2) = \vec{s}_o \quad \Rightarrow \quad o: \quad \begin{aligned} x &= 3 + t \\ y &= 3 + 2t \\ z &= 1 - 2t \end{aligned}$$

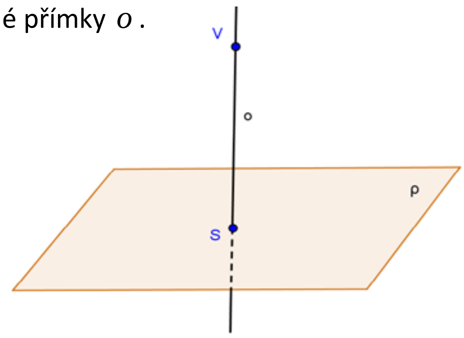

4. Úkol řešte jako soustavu rovnic dosazovací metodou:

$$1 \cdot (3+t) + 2 \cdot (3+2t) - 2 \cdot (1-2t) + 5 = 0 \quad \Rightarrow \quad t = -\frac{4}{3}$$

Pro souřadnice průsečíku přímky a roviny platí: $o \cap \rho = S\left[\frac{5}{3}; \frac{1}{3}; \frac{11}{3}\right]$.

5. Pro výpočet povrchu jehlanu je třeba určit výšku stěny h a délku hrany a čtvercové podstavy. Je-li bod P střed hrany čtvercové podstavy jehlanu a bod S průsečík jejích úhlopříček, je vzdálenost $|PS|$ rovna polovině délky hrany podstavy: $|PS| = \sqrt{29} \quad \Rightarrow \quad a = 2\sqrt{29}$.

Výška stěny jehlanu je $h = |PV| = 3\sqrt{5}$.

Povrch jehlanu je: $Q = a^2 + 4 \cdot \frac{a \cdot h}{2} = \left(2\sqrt{29}\right)^2 + 4 \cdot \frac{2\sqrt{29} \cdot 3\sqrt{5}}{2} = \underline{\underline{260{,}5}}$

Povrch jehlanu je 260,5 čtverečných jednotek.

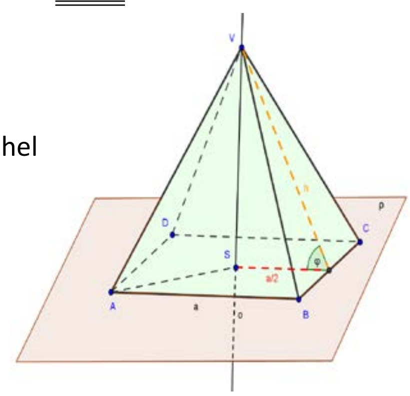

6. Úhel roviny stěny jehlanu od jeho podstavy lze řešit např. jako úhel vektorů v prostoru nebo jako úlohu ve stereometrii.

$$\overrightarrow{PS} = \left(\frac{14}{3}; \frac{1}{3}; \frac{8}{3}\right) \quad , \quad \overrightarrow{PV} = (6;3;0)$$

$$\cos\varphi = \frac{\overrightarrow{PS} \cdot \overrightarrow{PV}}{\left|\overrightarrow{PS}\right| \cdot \left|\overrightarrow{PV}\right|} = \frac{24+1+0}{\sqrt{29} \cdot \sqrt{45}} \doteq 0{,}6920$$

$$\Rightarrow \quad \underline{\underline{\varphi = 46°12'41''}}$$

Stěna jehlanu svírá s podstavou úhel o velikosti $46°12'41''$.

Doplňkové aktivity	
1. Napište obecnou i parametrickou rovnici roviny ϕ, která prochází body VSP. 2. Napište rovnice přímek, ve kterých leží tělesová výška tohoto jehlanu. 3. Vypočtěte úhel hrany jehlanu od jeho podstavy.	
Literatura	Archiv autora
Obrazový materiál	images.google.com, dílo autora

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je J. Houser
Financováno z ESF a státního rozpočtu ČR.